

**Asker Şairlerin Dilinden
Akdeniz ve Cezayir'deki Savaşlar**

**The Wars in the Mediterranean and Algeria
through the Language of Military Poets**

Cemal Kurnaz♦

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

email : ckurnaz@gazi.edu.tr

Abstract:

The poets in the Odjak of Cezayir Garp, most of whom were soldiers, wrote poems about the wars they participated in and witnessed firsthand. These wars can be classified under three headings: 1. Wars in the Mediterranean and Algeria in general, 2. Wars with the King of Spain, 3. Murat Reis's wars.

The heroism of the governors of Algeria, Abdi Pasha and Mehmet Pasha; the expeditions to Jijel, Tunis and the Canary Strait; the wars with the Germans, Spaniards, Portuguese and Hungarians are the subjects of the poems written by Kuloğlu, Benli Ali, Mağriplioğlu, Nakdi, Şemsi and Seferlioğlu.

The poems of Gedâ Muslu and Âşık Halil, which deal with the wars against the King of Spain, are like fragments of an epic. The poems feature conversations between the Spanish king and the poet.

Küçük Murat Reis, on the other hand, is a sailor who is grown in Western Odjacks and gained fame for his raids in the western Mediterranean. He led an expedition to the Canary Islands, captured Lundy Island, located southwest of Bristol Harbour and turned it into a base, and instilled great fear in the enemy with his expeditions to Denmark and Iceland. Poets such as Çırpanlı, Armutlu, and Kul Çulha Ali describe the battles fought by Murat Reis. These poems serve as vivid testimonies to Turkish dominance and decline in the Mediterranean.

♦ Corresponding Author

Keywords:

Western Odjacks; poets; Mediterranean and Algerian Wars; Murat Reis; Spanish King.

Özet:

Cezayir Garp Ocakları'nda çoğunluğu asker olan şairler, bizzat katıldıkları ve tanık oldukları savaşlarla ilgili şiirler yazmışlardır. Bu savaşlar üç başlık altında değerlendirilebilir: 1. Genel olarak Akdeniz ve Cezayir'deki savaşlar, 2. İspanya kralı ile olan savaşlar, 3. Murat Reis'in savaşları.

Cezayir valisi Abdi Paşa ve Mehmet Paşanın gösterdiği kahramanlıklar; Cicek, Tunus ve Kanarya Boğazı'na yapılan seferler; Almanlar, İspanyollar, Portekizliler ve Macarlarla yapılan savaşlar Kuloğlu, Benli Ali, Mağriplioğlu, Nakdi, Şemsi, Seferlioğlu'nun yazdığı şiirlere konu olur.

Gedâ Muslu ve Âşık Halil'in şiirleri, İspanya kralı ile yapılan savaşları konu alan şiirler, bir destanın parçaları gibidir. Şiirlerde İspanya kralı ile karşılıklı konuşmalara yer verilir.

Küçük Murat Reis ise, Garp Ocakları'nda yetişmiş ve Batı Akdeniz'de katıldığı akınlarla ün kazanmış bir denizcidir. Kanarya adalarına sefer etmiş, Bristol limanının güney batısında bulunan Lundy adasını alıp üs haline getirmiş, Danimarka ve İzlanda'ya düzenlediği seferlerle düşmanlara büyük korku salmıştır. Çırpanlı, Armutlu, Kul Çulha Ali gibi şairler Murat Reis'in yaptığı savaşları anlatır.

Şiirler, Akdeniz'deki Türk hâkimiyetinin ve çöküşünün canlı tanıklarıdır.

Kelimeler:

Garp Ocakları ; şairler ; Akdeniz ve Cezayir savaşları ; Murat Reis ; İspanya kralı.

Cezayir Garp Ocağı

Cezayir, Oruç ve Hızır Reis kardeşler vasıtasıyla fethedilmiştir (1516). Sonradan Trablusgarp (1551) ve Tunus fethedilir (1574). Bu üç eyalet Osmanlı idari sistemi içinde Garp Ocakları adıyla anılan

bir Beylerbeyilik haline gelir¹. Başlangıçta üç yıl süreli paşalar gönderilir. Garp Ocakları'nda deniz savaşlarında etkin rol oynayan "Reis"ler yönetimde de etkilidir. Zaman içinde nüfuzları artan leventler ve yeniçeriler klasik Beylerbeyilik sistemine son verirler, eyaletlerde farklı yönetimler ortaya çıkar. Bunların en önemlisi ve ünlüsü Cezayir-i Garp ve Sultan Cezayir diye anılan Cezayir'dir.

Paşalar dönemi 1534'ten 1659'a kadar sürer. 1671'den 1830'a kadar Dayılar dönemidir. Dayılar önceleri reisler, sonraları yeniçeriler arasından seçilirler. Dayılar, Osmanlı devletine yıllık vergi ödemekle birlikte, bağımsız birer sultan gibi davranırlar. Yabancı devletlere savaş açma, antlaşma yapma hakkına sahiptirler.

Sürekli savaş bölgesindeki bu eyaletlere Yeniçeri askeri ve mühimmat gönderilir. Gönderilen askerler Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden, adalardan veya Rumeli'den devşirilir. Zamanla bu işlem denizden vazgeçilir. Bunun yerine ağırlıklı olarak Batı Anadolu'dan toplanan askerleri yetiştirme yoluna gidilir. Asker yazılan en tanınmış limanlar Antalya, Uzuntaş ve İzmir'dir.² Bunlarda Türk ve Anadolu kökenliler tercih edilir. Leventler de genellikle Türk'tür.

Garp Ocakları'na askerler yanında vali, mutasarrıf, kaymakam, kadı, naib, müftü, müderris, kâtip, imam, şeyh gibi görevliler, Osmanlı tebaasından tüccarlar, işadamları ve öğrenciler de gider. Halkın Arapça konuşmasına karşılık bürokrasinin resmi dili Türkçedir.³ Gelirlerin toplanması, asker alımı ve maaş kayıtları Türkçe tutulur. Kâtipler bürokraside ve askeri ocaklarda iyi

¹ Garp Ocakları hakkında verdiğimiz bilgiler için şu kaynaklardan yararlandık: **UZUNÇARŞILI (İsmail Hakkı)** : Osmanlı Tarihi, vol. II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983, pp. 380-387; Id., vol. IV, pp. 248-258; **ÇETİN (Atilla)** : "Garp Ocaklarında Türk Varlığı", Türkler, vol. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, pp. 1716-1734; **KAHRAMAN (Kemal)** : "Osmanlı Döneminde Cezayir", in : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, vol. 7, 1993, pp. 487-488.

² İzmir'de Cezayir Hanı'nda çalışan Ocak kâhyaları bu işle görevlidir. Askere gönüllü yazanlar şöyle seslenirler: "Yorulmadan akça kazanmak, terlemeden ölmek isteyenler bayrağımız altına gelsin!" Ocağa kaydedilen delikanlılar ihtiyaç duyuldukça gemilerle Garp Ocakları'na gönderilir (**KOLOĞLU (Orhan)** : "Garp Ocaklarında Anadolu Delikanlıları: Ocaklının Evlenmemesini Sağlamak İçin Hoş Görülen Araçlar: Hayat Kadınları", in : Tarih ve Toplum, n° 32, 1986, p. 26).

³ Cezayir Türküsü'nün Akseki Taşlıca varyantında yer alan şu sözler bu gerçeğe işaret eder: Cezayir'in engin yüksek evleri/ İçindedir ağaları beyleri/ Arapça bilmez Türkçe söyler dilleri.

yetişmiş, Türkçe ve Arapça bilen; şiir, edebiyat ve musiki gibi güzel sanatlardan anlayan kültürlü kişilerdir. Askerler ve bürokratlar arasında Arapça öğrenenler de bulunur. Özellikle Cezayirli kadınlarla evlenen askerler ve onların çocukları (kuloğulları) hem Türkçe hem de Arapça bilirler. Cezayir dilinde 1500 kadar Türkçe kelime bulunmaktadır.

Şairlerin Dilinden Cezayir ve Akdeniz'deki Savaşlar

Cezayir Garp Ocakları'nda Yeniçeriler, leventler ve bürokratlar arasında çok sayıda şair yetişir. Bunlar arasında Kuloğlu yanında, Kul Çulha, Kul Mustafa, Kul Nesimi, Kul Bekir, Kul Muhiddin, Kul Abdi gibi Kul mahlasını kullananlar da vardır (Elçin 1988). Bu mahlasların bir kısmı Bektaşilik ile bir kısmı da Kuloğlu zümresine mensubiyetle ilgilidir. Şiirlerinde buna uygun bir tasavvuf anlayışı ve gaza coşkusu görülür. Genellikle koşma veya murabba şeklinde şiirler yazarlar. Az sayıda gazel de vardır. Bu şairlerin çoğu, bizzat katıldıkları Cezayir ve Akdeniz'deki savaşların canlı tanıkları durumundadır. 17ve 18. yy.a ait bu şiirlerde, zafer ve yenilgi, neşe ve hüznün, gurbet ve sıla özlemi gibi zıt ve karmaşık duygular dile getirilmiştir.

Bu şairlerin şiirlerinde en çok işledikleri ortak konu deniz savaşlarıdır. Bu savaşlar üç başlık altında değerlendirilebilir: 1. Genel olarak Akdeniz ve Cezayir'deki savaşlar. 2. Murat Reis'in savaşları. 3. İspanya kralı ile olan savaşlar.

1. Cezayir ve Akdeniz'deki savaşları konu alan şiirler

17. yy. şairi Kuloğlu, "Bâd-ı sabâ İslâmbol'a varırsan/İşte Cezayirli geldi diyesin" mısralarıyla başladığı şiirinde, Cezayir'de bulunan askerlerin başarılarını anlatır: Askerler balyemez toplarını ateşleyip, kâfir gemilerinin çevresini sararlar; bayraklarını tersine dikip teslim alırlar. Kılıçla kementle, seksen dirhem kurşun atan tüfekle yararlıklar gösterirler. Kimileri bu yolda şehit olur⁴.

⁴ **ELÇİN (Şükrü)** : Akdeniz'de ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, p. 29; **BARDAKÇI (Murat)** : "Levendlerden Hasret Şiirleri", in : Hürriyet, 15 Aralık 2000a; **BARDAKÇI (Murat)** : "Cumhurbaşkanı'nın Cezayir'de Gittiği Kasma'nın Şiirlere Girmiş Hazin Öyküsü", in : Habertürk, 23 Kasım 2014.

Akdeniz'deki Türk gemilerinde sefere çıkan leventlerden olduğu anlaşılan 17. yy.da yaşamış Öksüz Âşık, şiirinde gazâ ruhunu yansıtır:

Geze geze Akdeniz'in yüzünde
Arar hasmımızı buluruz bir gün
Ya doyum olup sılaya gideriz
Ya seri meydanda veririz bir gün⁵

17. yy. şairlerinden Benli Ali, Cezayir şairleri içinde en çok şiiri bilinen şairdir. Cicel'in fethini konu alan iki şiiri vardır.⁶ Şiirlerinde Fransızların elindeki Cicel kalesini kuşattıklarını, üç top ile saldırıp yüzden fazla topunu ve çok sayıda tüfeğini ele geçirdiklerini, sağ kurtulanları esir olarak sattıklarını anlatır.⁷

17. yy. şairi Mağriblioğlu, Tunus üzerine yapılan bir seferden söz eder. Hüseyin Bey⁸ ile İbrahim Hoca'nın⁹ kumandasında 180 çadırdan oluşan askerle yapılan sefer sonucu 600 çadır darmadağın

⁵ **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 45.

Öksüz Âşık bu şiirinde, "Yetiş Halil Paşa yetiş" demektedir. Bu Halil Paşa'nın kimliğini tam olarak bilmiyoruz fakat 1659-60'da bir Halil Ağa bulunmaktadır. Cezayir'e vali tayin edilen Ali Paşa bütün yetkilerini kullanmak isteyince Halil Ağa tarafından maiyetiyle birlikte bir kalyona bindirilerek İzmir'e gönderilir. Böylece ağalar devri başlamış olur (**KAHRAMAN** : op. cit., p. 487; **TÜTÜNCÜ (Mehmet)** : Cezayir'de Osmanlı İzleri (1516-1830), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2013, p. 31).

⁶ **ELÇİN** : ibid., pp. 58-59.

Cicel 1514'te Oruç Reis tarafından fethedilir. İki yıl süreyle yapılan akınlarda üs olarak kullanılır. Barbaros, 1520-23 yılları arasında devam eden isyan sırasında başkenti Cicel'e taşır (**TÜTÜNCÜ** : ibid., pp. 16 & 60). Benli Ali 17. yy.da yaşadığına göre, burada sözünü ettiği sefer 1664'teki sefer olmalıdır.

⁷ **ELÇİN** : ibid., pp. 58-60 & 84.

⁸ Kusantin'de 1713-1736 yılları arasında 23 yıl beylik yapan Kelyânî Hüseyin Bey vardır. Onun oğlu Hasan Bey de 17 yıl görev yapmıştır. Hasan Bey öldükten sonra oğlu Hüseyin Bey 1756-1792 yılları arasında 36 yıl sürgün hayatı yaşamış, Salih Beyin yerine geçtikten üç yıl sonra ölmüştür (**TÜTÜNCÜ** : ibid., p. 298).

⁹ Kusantin'de Cezayir Dayısı tarafından Salih Beyin yerine tayin edilen, fakat göreve başladıktan üç gün sonra 19 Ağustos 1793'te Salih Bey tarafından öldürülen bir İbrahim Bey vardır. Mezar taşı mevcuttur (Id., p. 286). Hazineci İbrahim Paşa 1732-1745 yılları arasında Cezayir dayısıdır. Mezar taşı ve mührü bilinmektedir (Id., pp. 199 & 205).

edilmiş, düşman Bedestan'a kadar kovalanarak intikam alınmış;
Tunusluların sadece beyleri kurtulabilmiştir:

Tunus'un üstüne arslanlar saldı
Mevlâ-yı Kerîm'e tevekkül oldun
Sen bu salışları şahandan m'aldın
Evvelki nâmını buldun Cezayir

Hüseyin Bey ile İbrâhim Hoca
Gâzîler dem çekti vardı kılınca
Yalınız beyleri kurtuldu anca
Bedestan'a değin kovdun Cezayir

Gâzîler silâhlı oldular süvâr
Düşmanlar görünce kılmadı karar
Altı yüz çadırı kıldın târumar
Tunus'tan âhını aldın Cezayir

Mağribl'oğlu eydür yüz seksen çadır
Evliya enbiyâ bizimle hazır
Tanrı'nın rahmeti ulu deryadır
Tanrı'nın rahmetin buldun Cezayir¹⁰

Mağriblioğlu, Cezayir valisi Abdi Paşa¹¹ önderliğinde Cezayir
leventlerinin gösterdiği başarılardan söz eder. Askerler, Hint
yolunun güvenliği için korsanlık yaparlar. Kanarya Boğazı'nda

¹⁰ **ELÇİN** : op. cit., 1988, pp. 173 & 176.

¹¹ Kurt Abdi Paşa (1724-1731) Cezayir valisi ve dayısı. Osmanlıların Pasarofça Antlaşması (1718)'nda Cezayir'le ilgili hususları uygulamadığı için 1725'te azledilmiş ise de, yerine tayin edilen Mustafa Paşa'yı gemiden indirmemiş, bundan dolayı katline ferman verilmiş, Cezayir gemilerinin Osmanlı limanlarına girmeleri yasaklanmıştır. Bu karışıklıktan yararlanan İspanyolların 1732'de Oran şehrini yeniden ele geçirmeleri sonucu Cezayir büyük bir karmaşaya sürüklenmiştir. Patrona Halil isyanı gibi karışıklıklar yüzünden Abdi Paşa görevini sürdürmüş, 1731'de affedilmiş, 1732'de vefat etmiştir (**KAHRAMAN** : op. cit., p. 488; **TÜTÜNCÜ** : op. cit., pp. 196-197).

karşılaştıkları düşman gemilerini batırırlar.¹² Mallarına el koyarlar. Esir ettiklerini satarlar. Büyük ganimet elde ederler. Bu hezimet karşısında yedi kral birden feryat eder:

Korsanlık ederken Hind'in yolunda
Geminin bacını aldı Cezayir
Urum'da Acem'de halkın dilinde
Küffârın bağrını deldi Cezayir

Gâzîler din için kılıç saldılar
Kanarya Boğazı'nda şikâr buldular
Kimisin batırıp kimin aldılar
Adûy gamlara saldı Cezayir

Malın alıp esirin mezâd ettiler
Kimisin batırıp kimin aldılar
Yedi kral birden feryâd ettiler
Şimdi cevâhîrle doldu Cezayir

Aktarmasın almış ayırmaz peşinden
Balyemez topları attılar burçtan
Yeryüzünde İslâm melekler Arş'tan
Gâzîler kıymetin bildi Cezayir

İsmin Cezayirli Abdi Paşa vali
Vermesin âlemde Mevlâ'm zevali
Mağriblioğlu der berhudâr olsun
Bak yine şen olduğüldü Cezayir¹³

¹² Cezayir donanması Akdeniz dışında Cebelitarık boğazını geçip Kanarya Adaları, İngiltere, İrlanda, Felemenk, Danimarka ve İzlanda adasına kadar akınlar yapar. Bir ara Büyük Britanya civarındaki Lundy Adasını alırlar bir süre otururlar, sonra İngiliz korsanlarına yüklü bir para karşılığı satarlar (TÜTÜNCÜ : op. cit., p. 18).

¹³ ELÇİN : op. cit., 1988, p. 175.

18. yy.da yaşayan Nakdî de, gazel şeklinde yazdığı şiirinde "Sultan Cezayir"de ceng-i sultanî kurulduğunu söyleyerek, zafer için dua eder:

Yine Sultan Cezayir'de kuruldu ceng-i sultânî
Açılsın bâb-ı nusretler erişsin avn-i Rabbânî

Bilensin tîğ âletleri kesilsin kelleler bir bir
Yine deryâ-yı ummâna saçılsın kâfirin kanı

Cezayir sancağın mansûr u muzaffer eylesin Allah
Dökülsün ehl-i asnâmın gözünden seyl-i bârânî

Salınsın al yeşil sancak yine burc-ı bedenlerden
Atılsın balyemez toplar dirilsin dehrin arslanı

Bozulsun râyi ey Nakdî adûnun yaman olsun
Hatâdan saklasın Mevlâ cüyûş-ı Âl-i Osmân'ı¹⁴

18. yy. sonlarında yaşadığı sanılan Şemsî Mustafa Hoca, Cezayir'de dini veya idari bir görevde bulunan şairlerdendir. Onun, Muhammed bin Osman Paşa zamanında İspanyolların 1189/8 Temmuz 1775 tarihinde Cezayir'i ele geçirmek için açtıkları ve yenilerek çekildikleri savaşın görgü tanığı olarak yazdığı *Târih-i Cihâd-ı Cezâyir* adında bir de raporu bulunmaktadır¹⁵. Şemsî, Hunis önünde yapılan bu savaşla ilgili 5 de şiir yazar. I. Abdülhamid (1725-1789) zamanında kazanılan bu zafer dolayısıyla padişaha dua eder. "Sene bin yüz seksen dokuz fedâ kıldık cânımız", "Bin yüz seksen dokuzunda virdi nusret Kibriyâ" mısraları aynı savaş dolayısıyla söylenmiştir.

¹⁴ **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 178. Nakdî'nin Cezayir cengini konu edinen bir musammat gazeli daha vardır (s. 180).

¹⁵ **ELÇİN** : op. cit., 1981, pp. 18-19.

G. Yver de Cezayir valisi Muhammed bin Osman'ın 1775 Temmuzunda İspanyol filosunu yendiğini belirtir (**YVER (G.)** : "Cezayir" maddesi, in : İslam Ansiklopedisi, vol. III, 1977, p. 148).

Şemsî, terkiplerle ağırlaşan şiirlerinde pek başarılı olmasa da, savaşlarla ilgili olarak söylediği belge değerindeki sözleri önemlidir¹⁶ :

Bin yüz seksen dokuzunda verdi nusret Kibriyâ
Pâdişâhım din yolunda serimiz kıldık fedâ
Ol a'dânın ecsâmından serini kıldık cüdâ
Nûr ile kıldı müzeyyen Kirdigâr îmânımız¹⁷

*

Sene bin yüz seksen dokuz kuruldu meydânımız
Lâ-yuad kıldı inayet hamd ola Sübhânımız
Beş buçuk sâat tevakkuf eyledi düşmânımız
Hazret-i Celle alâ etti anı târumâr¹⁸

*

Bin yüz seksen dokuzunda bu târih oldu rakam
Kim şehîd olan Hunıs'ta eyledi nakl-imakam
Müntezir oldu cihâna hamd ola haber peyâm
Şikest ettik bu âlemde arını İspanyol'un¹⁹

*

Bin yüz seksen dokuzunda târihimiz okuna
Eyledik Hunıs önünde cân ile serler fedâ
Pâdişâhım devletinde dileriz dâim duâ
Şemsiyâ penâhımız şâh-ı şehândır bizim²⁰

Cezayir'de savaşlara katılan askerlerden olduğu anlaşılan 18. yy. şairi Seferoğlu (veya Seferlioğlu), şiirlerinde bu savaşları konu edinir²¹. Onun söylediğine göre, kâfirlerin geleceği önceden haber alınmış, mektupla Cezayir'deki askerlere haber verilmiştir. Türk, Arap bütün askerler Hak din uğruna kılıç sallamışlar, Göbekli

¹⁶ ELÇİN : op. cit., 1988, pp. 183 & 187-188.

¹⁷ Id., p. 184.

¹⁸ Id., p. 185.

¹⁹ Id., p. 186.

²⁰ Id., p. 189.

²¹ Id., pp. 228-233.

Burç'a sancak çekilmiştir²². Kazanılan zaferle ilgili Gâzî Hünkâr'a muştucu yollamak isterler:

Küffârın geleceğın haber aldılar
Cezayir beyine haber sundular
Allah Allah dediler cenge durdular
Din-i mübîn uğruna kılıç saldılar

Küffâr donanması geldi göründü
Asker-i İslâm cümle yalıya indi
Lanconlar²³ donandı cenkler kuruldu
Dîn-i mübîn uğruna kılıç saldılar

Her topun başında bir fitil yanar
Gâzîler dîn için pervane döner
Al kanlar dökölüp analar ağlar
Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar

Lanconlar donanmaya vardı dayandı
Çok gâzîler al kanlara boyandı
Gökte melek yerde insan ağladı
Dîn-i mübîn uğruna kılıç saldılar

Seferoğlu içti aşkın şarâbın
Dâima zikr eder ulu Çalab'ın
Berhudar olsunlar Türkü Arab'ın

²² **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 229.

²³ Cezayirli dostum tarihçi Prof. Dr. Chakib Benafri, lancon hakkında şu bilgiyi verdi: Lancon, İspanyolca lanchas kelimesinden gelir. (Bir görüşe göre İtalyanca lancione kelimesinden gelmektedir). Lanconlar, 18.yy.da İspanyolların icat ettiği, 2-3 top taşıyabilen hafif savaş gemileridir. İspanyol kaptan Antonio de Barcelo tarafından inşa edilmiştir. İlk olarak 1783'te Cezayir şehrine karşı kullanılmıştır. Küçük oldukları için şehrin surlarına kadar yaklaşabilmiş ve çok zarar vermişlerdir. Lanconlardan birisi Cezayir kıyısında ağır hasar gördüğünden bırakılmak zorunda kalmıştır. Bu gemi Muhammet kaptan tarafından dikkatle incelenmiş ve Cezayir Dayısı Mehmet Paşanın emriyle 50 kadar lancon inşa edilmiştir.

Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar²⁴

*

Göbekli Burç çekmiş sancağ-ı âli
Burçlar eğnine almış topu bombayı
Lanconlar eder ceng ü cidâli
Sultan Cezayir'in gâzî kulları

Göbekli Burç'un tüfeği taşı
Akıttım çeşmimle kan ile yaşı
Cezayir'in yanar ateşi
Sultan Cezayir'in gâzî kulları

Cezayir'in ardı Buzurya dağı
Dîn-i mübîn uğruna kurmuş otağı
Küçük büyük ejder misâli
Sultan Cezayir'in gâzî kulları

Bir yanı Damlacık bir yanı Hamma
Senin nâmın gitti Mısır'a Şam'a
Muştucu yollayım ol gâzî Hünkâr'a
Sultan Cezayir'in gâzî kulları

Seferoğlu eydür gördüm bu işi
Kan ile yoğrulmuş toprağı taşı
Sedd-i İskender olmuş küffâra karşı
Sultan Cezayir'in gâzî kulları²⁵

Seferlioğlu, Göbekli Burc'u yaptıran Cezayir Dayısı Mehmet Paşa bin Osman (1766-1790)'dan övgüyle söz eder: Onun döktürdüğü toplar boşa gitmemiştir. Kâfirler Göbekli Burc'a saldırsa da, Mehmet Paşa'nın yaptırdığı surları aşamazlar. Bombacıbaşı

²⁴ **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 228; **BARDAKÇI (Murat)** : "Dinlemediğimiz Yeniçeri Şarkıları", in : Hürriyet, 2 Aralık 2000.

²⁵ **ELÇİN** : ibid., p. 229.

Burc-ı Pûlad'dan bomba atar. Lanconlar durmadan savaşırlar.
Dayının gazi reisleri de, Cuma günü başlayan büyük cenkte
kâfirlere bin türlü fend gösterirler. Burmalı toplardan duman
çıktıkça Dayının nâmı dillerde söylenecektir.

Cezayir Dayısı ol Mehmed Paşa
Dünyalar durdukça sen binler yaşa
Döktürdüğü topolar hiç gitmez boşa
Söylensin nâmın dillerde bir zaman

Küffar Göbekli Burç'a hamli'ider heman
Yaptırdığın burçlar hiç vermez aman
Topçular top taşın vurduğu zaman
Dağlar taşlar sadâ verir bir zaman

Burc-ı Pûlad'dan atar bombacıbaşı
Bombacılar saçar küffâra zehr ataşı
Lanconlar önünde eeder cenk savaşı
Söylensin nâmın dillerde bir zaman

Seninreislerin ederler cengi
Kururlar küffâra ol dürlü fendi
Cuma günü kurdular bir âli cengi
Söylensin nâmın dillerde bir zaman

Seferl'oğlu cihâna gelmiştir heman
Mağrib illerin medheylesin bir zaman
Burmalı toplar atıldığı zaman
Donanma halkı firâr eyledi bir zaman²⁶

Düşmanın saldıracağı Dayı'ya mâlum olduğu için önce Burc-ı
Pûlad'ın temelini atar. Danimarka kralı bombalarla saldırır, İspanya
kralı da onu destekler. Mehmet Paşa'nın askerleri karaya çıkan

²⁶ **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 230; **BARDAKÇI (Murat)** : "Şair Levendin Savaş
Şiirleri", in : Hürriyet, 20 Temmuz 2003.

düşmanları püskürtür, hepsi de topunu, bombasını bırakarak kaçar. Düşman pes etmez, dönüp dönüp saldırır. Üçüncüde fend ile gelirler. Kereste kesilir, lanconlar kurulur. Dayı, Hayreddin Paşa gibi cenk eder. Dördünce kez hışmîle gelirlerse de, İslam ülkelerinin duasını alan Paşa, düşman donanmasını tarumar eder. Şair, onun evliya olduğuna inanır:

Bu işler dayıya hep malûm oldu
İbtidâ Burc-ı Pâlâd'ın temelin kurdu
Dalmısak²⁷ kıralı bomba ile geldi
Var ise yetişmiş dayımız bizim

İspanyol kıralı hamletti geldi
Beş yüz elli alayın kurdu
Gâziler kılıcın bile di vardı
Var ise evliyâdır dayımız bizim

Küffârı karaya askerin döktü
Yetişt i gâziler hep gülle attı
Topunu bombasını bıraktı gitti
Gerçekten evliyâdır dayımız bizim

Küffar üçüncüde fend ile geldi
Kereste kesildi lanconlar kurdu
Hayreddin Paşa gibi cenk etti
Ahd olsun evliyâdır dayımız bizim

Dördüncüde küffâr hışımla geldi
Dayımız İslâm memleketlerinin duâsın aldı
Küffâr donanması târumâr oldu gitti
Billahi evliyâ dayımız bizim

Seferlioğlu dayının çok medhin etti

²⁷ Danimarka.

Cenaran Kavalâr²⁸ hep yaralı gitti
Hayreddin Paşa'nın yerini tuttu
Vallahi evliyâ dayımız bizim²⁹

1783 Temmuz ve Ağustos aylarında İspanyol filosu Cezayir kalesini kuşatmış; Türkler de Mehmet Paşa bin Osman (1766-1790) komutasında sekiz savunma harbi ile onları on dört günde püskürtmüşlerdir. Bu savaş, Mustafa bin Hasan'ın Tarihü'l-Mubarek veya Tibru'l-Masbûk Fi-Beyânı Cihâd-ı Gâziyân-ı Cezâyir ve'l-Mülûk(veya Tarih-i Mübârek) isimli müstakil eserine konu olmuştur.³⁰

18. yy. şairi Nakdî, 1199'a doğru (1783), Almanlar, İspanyollar, Portekizliler ve Macarların birlikte saldırdıkları bu savaştan söz eder. Dörtlüklerin sonunda tekrarlanan ve padişaha sitem niteliğinde söylenen "Sultan Cezayir'den haberin var mı?" *mısrai, durumun pek de iç açıcı olmadığını düşündürmektedir. Nakdî'nin şiirleri, aynı zamanda Akdeniz'de Türk hâkimiyetinin zayıfladığı döneme tanıklık etmektedir:*

Mağrib ellerinden ey şâh-ı âlem
Sultan Cezayir'den haberin var mı?

²⁸ Canaran Caballeros.

²⁹ ELÇİN : op. cit., 1988, p. 233.

³⁰ ERDOĞRU (Mehmet Akif) : "XVIII. Yüzyıl Sonlarında Cezayir'de Türk-İspanyol İlişkileri Bakımından Önemli Bir Türkçe El Yazması: Târih al-Mubârek veya Tibr al-Masbûk Fi Beyânı Cihâd-ı Gâziyân-ı Cezâyir ve al-Mülûk", 38. in : ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). Bildiriler, vol. III, Ankara, 2012, pp. 1279-1286.

Yazarın belirttiğine göre, Mustafa bin Hasan 1754-55 yılında Cezayir'e gitmiş, 1772-73'te İstanbul'a dönmüş ve kitabını bir yıl çalışarak 5 Ekim 1784'te burada tamamlamıştır. Bu tarihlerde bir karışıklık var gibidir. (Yazar bir başka makalesinde onun 1784'te Cezayir'e gittiğini söyler: ERDOĞRU (Mehmet Akif) : "Beş Cezayir Türk Şiiri", in : Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, n° 13, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, Ocak 2007, pp. 83-89.). Mustafa bin Hasan 1772'de İstanbul'a dönmüş ise, 1783 Temmuz ve Ağustos aylarındaki savaşa katılması ve bunu konu alan eser yazması mümkün görünmemektedir.

Erdoğan, Kuloğlu mahlasıyla şiirler de yazan Mustafa bin Hasan'ın, Şükrü Elçin'in kitabında şiirleri bulunan Kuloğlu ile aynı kişi olduğunu düşünmektedir. Oysa Elçin'in sözünü ettiği Kuloğlu 17. yy.da yaşamıştır. Üstelik şiirlerindeki üslup farkı da açıkça görülmektedir.

Sehâvet ma'deni ey cûd u kerem
Sultan Cezayir'den haberin var mı?

Şol târih-i hicret varmadan yüze³¹
Alaman düşmanı kasdeyledi bize
Nice vasf edeyim Hünkârım size
Sultan Cezayir'den haberin var mı?

Cenk gemilerine tecâvüz yüzden
Mücâhid kulların düşürme gözden
Gark oldu görünmez dumandan tozdan
Sultan Cezayir'den haberin var mı?

Elimizde kılıç dilde zikrullah
Muin Hafîzimiz ol ulu Allah
Dört yanımız aldı kâfir-i billâh
Sultan Cezayir'den haberin var mı?

Ey Nakdî gâzîler şâz oldu güldü
Şehidler cennette makâmın buldu
İspanyol Portekiz Nemse bir oldu
Sultan Cezayir'den haberin var mı?³²

Nakdî, başka şiirlerinde de sitemli tavrını sürdürür.
Saâdetlü Cezayir'den
Haber aldın mı Hünkârım?
Ne zâhir oldu kâfirden
Vukuf oldun mu Hünkârım?

Gâzî Cezayirli kulun
Yakar kâfirlerin alayın

³¹ 1199/1783.

³² **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 234.

Armasına İspanyol'un
Nazar kıldın mı Hünkârım?

Göğüs gerdik gelen senge
Boyandık al kızıl renge
Yarar arslanların cenge
Yine saldın mı Hünkârım?

Ana Hak eylemiş nusret
Topu cebhânesi kesret
Cezayir gibi bir serhat
Acep buldun mu Hünkârım?

Sefer kıldı Nakdî deryâya
Kılıç vazifedir a'dâyâ
Cihâddır kurb-i Mevlâ'ya
Sebeup bildin mi Hünkârım?³³

Nakdî'nin, "Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez" mütekerrir mısralı şiirinde yer alan şu mısralar dikkat çekicidir:

Kimi dünya kimi ahret arzular
İstanbul'a satmış bizi dürzîler
Hak kerimdir elem çekmen gâzîler
Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez³⁴

Nakdî, Gâzî Mehmet Paşa'nın komutasında İspanyollara karşı kırk lancon ve on bir havanla saldırışlarını anlattığı şiirinde Cezayir askerlerini "bir yanar ateş"e benzetir³⁵. Kendisi de asker olduğu anlaşılan Nakdî, İspanyollara karşı 1198/1783-84'de, 48 hendek gemisiyle saldırdıklarını, sekiz gün süren bir savaş sonrası

³³ ELÇİN : op. cit., 1988, p. 236.

³⁴ Id., p. 237.

³⁵ Id.

düşmanın 29 teknesini batırdıklarını, kimisini Vahran'a³⁶ kimisini Malta'ya kaçmak zorunda bıraktıklarını anlatır³⁷.

2. İspanya kralı ile savaşı karşılıklı diyaloglarla anlatan şiirler

Osmanlı denizcilerinin en çok karşı karşıya geldiği güçlerin başında İspanyollar gelir. Birçok şair, İspanya kralı ile yapılan savaşı adeta ortak bir destan konusu halinde, karşılıklı konuşmalarla işlemeyi tercih etmiştir. Ahmet Kutsi Tecer'in yayınladığı Gedâ Muslu'ya ait iki şiir³⁸, İspanya ile Cezayirli arasındaki karşılıklı konuşmayı hikâye eder. İlkinde İspanya kralının sözlerine yer verilir:

İspanya Cezayir'e haber göndermiş,
Komazam oğlumu alırım demiş³⁹

Şiirden anlaşıldığına göre İspanya kralının oğlu Cezayirliye esir düşmüştür. Kral, oğlunu kurtarmak için her şeyi yapmaya hazır olduğunu, bütün emlakini, hatta 1000 esir ve 100000 altın vermeyi göze aldığını, oğlunu kurtaramazsa bu dertten öleceğini, tahtını terk edip kalan ömrünü bir kilisede geçireceğini söyler. İkinci şiirde ise Cezayirlinin ona verdiği cevap dile getirilir:

Gör imdi ne demiş Cezayirli de
Vermeziz oğlunu bilmiş ol senin⁴⁰

İspanya kralı bütün Akdeniz'de gemileriyle gezmekte, Mısır yolunu kontrol etmekte iken, söz konusu savaşta 14 beyzâde ile yenip mallarına el koymuşlardır.

Cezayirlinin sözlerinden, İspanya kralının oğlunun Sultan Ahmet'e gönderildiği anlaşılmaktadır. İspanya kralı da oğlunun Sultan Ahmet'e peşkeş çekilmesinden, zorla Müslüman yapılmasından korktuğunu söyler.

³⁶ Vahran 1119/1707'de iki yıllık kuşatmanın ardından fethedilmiştir. Öksüz Hasbî'nin bu konuda bir şiiri vardır (ELÇİN: op. cit., 1988, p. 257). Osmanlı döneminde Dârü's-sultan, Cezayir şehri ve buna bağlı üç beylikten oluşuyordu. Vahran Batı beyliğine bağlı idi.

³⁷ Id., p. 238.

³⁸ Id., pp. 10-11.

³⁹ Id., p. 10.

⁴⁰ Id., p. 11.

Gedâ Muslu'nun, İspanya kralının oğlunun Cezayir askerlerince esir edilmesi etrafında karşılıklı konuşma şeklinde hikâye ettiği olay 16. yy. şairi Âşık Halil'in bir şiirinde de karşımıza çıkar. Aynı çevreye ait olan şairlerin bizzat yaşadıkları veya duydukları bu olayı, belki birbirine nazire olarak konu edindikleri anlaşılmaktadır. Cezayir askeri İspanyollarla yaptığı savaşta, kralın oğlunu ve on iki beyini esir eder. Böylece, daha önce esir düşen askerlerin intikamını alır. Cezayirli, İspanya kralının esir edilen oğlunu Sultan Ahmed'e gönderdiklerini belirterek, onun kara haberlerini alacağını söyler. Âşık Halil, onu düşünde ağlarken gördüğünü de belirtir:

Gördüm Cezayirli neler demiştir
Vermeziz oğlunu bilsin ol kâfir
Biz anı gönderdik Sultan Ahmed'e
Kara haberlerin alsın ol kâfir

Yine büktük İspanya'nın belini
On iki beğ ile aldık oğlunu
Hoş bekittik size Mısır yolunu
Hele ettiğini bulsun ol kâfir

Nemse'nin başında yanar taç olur
Erir iner yüreğinde tunç olur
Esirlerin âhın almak nic'olur
Var imdi derdiyle ölsün ol kâfir

Yürütmeziz Akdeniz'de gemini
Hakk'ı koyup puta verdin dînini
Gel şeytana verme sen îmânını
Bâri Müslüman olmuş olsun ol kâfir

Âşık Halil eydür gördüm düşünü
Ağlıyordu silme gözün yaşını
Kilisenin taşlarına başını
Birçok zaman çalmış olsun ol kâfir⁴¹

⁴¹ ELÇİN : op. cit., 1988, p. 141.

3. Murat Reis'i ve savaşlarını konu alan şiirler

Cezayir şairlerinin şiirlerinde anlattığı savaşlar arasında Murat Reis'e ait olanlar önemli yer tutar. Akdeniz'de birbirine yakın tarihlerde yaşamış ve çoğu kez faaliyetleri karıştırılmış iki Murat Reis bulunmaktadır. Birincisi 16. yy. ile 17. yy.ın başlarında yaşamış olan Koca Murat Reis (ö. 1609)'tir. Genç yaşında Garp Ocağı'na girmiş, Barbaros Hayreddin Paşa'nın emrinde çalışmıştır. Barbaros'un bütün seferlerine katılmış, Preveze zaferinde önemli rol oynamıştır. 1552 yılında Hint Kaptanlığı görevine getirilmiştir. Venediklilere karşı Kıbrıs'ın savunmasında önemli hizmeti olmuştur. 80 yaşında ölmüştür. Türbesi Rodos'tadır⁴².

Küçük Murat Reis ise, Garp Ocakları'nda yetişmiş ve Batı Akdeniz'de katıldığı akınlarla ün kazanmıştır. 1585 yılında Kanarya adalarına sefer etmiş, Cezayir'e büyük ganimetlerle dönmüştür. 1625'te Bristol limanının güney batısında bulunan Lundy adasını alıp üs haline getirmiştir. 1627'de Danimarka ve İzlanda'ya düzenlediği seferlerle düşmanlara büyük korku salmıştır.⁴³

16. yy. şairi Çırpanlı, Murat Reis'in kahramanlıklarını anlatan şairlerin başında gelir. Bu şiirlerden onun Cezayir'de bulunduğu, Murat Reis'in seferlerine tanıklık ettiği anlaşılır. "Bu Cezayir askeriyle kimse başa çıkamaz" mütekerrir mısraının yer aldığı şiirde, onların saadetli padişahın kolu kanadı olduğu; cenkte her birinin Hz. Ali'ye dönüştüğü; Tinkot'u alıp sağlam bir kale yaptıkları; Fas'ı iki kere ele geçirdikleri anlatılır⁴⁴.

Çırpanlı'ya göre Gâzî Murat Reis, beş vakit namazını kılan, Tanrı'nın aslanı Hz. Ali gibi gözü kara, yoldaşlarıyla gazâyâ çıkan, Mağrip erlerinin gerçek velisi, Cezayir'in ulusudur⁴⁵.

⁴² **MEHMET (SÜREYYA)** : Sicill-i Osmani, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Haz. Nuri Akbayar, vol. IV, İstanbul, 1996, p. 1117.

⁴³ **ELÇİN** : op. cit., 1988, pp. 267-268. Bernard Lewis, aslen Alman veya Flaman olan Come Murat'ın ihtida eylemiş bir denizci olduğunu söyler. Murat Reis'in İzlanda'ya düzenlediği sefer, 1637'den başlayarak yayınlanan eserlere konu olmuştur (**LEWIS (Bernard)** : "İzlanda'da Türkler", Trans. By H. D. Andreasyan, in : Türkiyat Mecmuası, vol. 10, 1953, pp. 277-284.).

⁴⁴ **ELÇİN** : ibid., p. 13.

⁴⁵ Id., p. 14.

16. yy. şairi Armutlu da Murat Reis'in savaşlarına katılan şairlerdendir. Onun anlattığına göre Murat Reis, Mısır yolunu kesen korsan gemisini ele geçirmiş, sağ salım Cezayir'e dönmüştür:

Aldın kâfirin gemisin şükür geldin sağ esen
Cezayirli şen olup geldiği günlerdir bugün⁴⁶

Armutlu, bir başka şiirinde, kâfirlerin top kullandıklarını, kendilerinin ise 5 kadirge ile harekete geçip ok ve tüfekte onları püskürttüklerini dile getirir⁴⁷.

16. yy.da yaşayan Kul Çulha Ali, Duka İspanya ağzından söylediği şiirinde, Murat Reis'in onu nasıl yendiğini anlatır: Bir seher vakti Farkana'yı basmışlardır. İspanyolları dar yerde kıstırdıkları için kaçamamış, döve döve iki gemisini ele geçirmişler, kolunu kanadını kırmışlardır. Onun bu işi alışkanlık haline getirdiğini belirtir:

Dadanmıştır bize Murat Reis
Korkarım işletmez yolumu demiş⁴⁸

Armutlu da, Çırpanlı ve Kul Çulha gibi Kul Mustafa da Murat Reis'in emrinde savaşan leventlerdendir. Çulha Ali gibi o da Murat Reis'i konuşturarak onun ağzından hikâyesini "... demiş" şeklinde aktarır:

Kalktı yelken eyledi Murat Reis
Baş başa düşmana varırın demiş⁴⁹

*

Asker şairler, şiirlerinde yapılan cenkleri ve gazâ ruhunu anlattıkları kadar, deniz üzerinde uzun süren seferlerin doğurduğu bıkkınlığı, çektikleri sıkıntıları ve kara özlemini de dile getirmişlerdir. Leventlerden olduğu anlaşılan 17. yy. şairi Ahmet, "Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı" mütekerrir mısraının yer aldığı şiirde, denizde karşılaşılan güçlükleri ve karaya duyulan özlemi dile getirir. Söylediğine göre, bir seferinde karaya ancak 11 ayda ayak

⁴⁶ ELÇİN : op. cit., 1988, p. 16.

⁴⁷ Id., p. 17.

⁴⁸ Id., p. 23.

⁴⁹ Id., p. 43.

basabilmişlerdir.⁵⁰ Öyle ki serene gelip konan bir kuş bile onu heyecanlandırır. Karayı görene "bir Frenk oğlanı" bağışlayacağını söyler. Çekilen sıkıntılardan biri de, engin denizlerde çekilen susuzluktur.⁵¹

Akdeniz'e çıktık yelken eyledik
Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı
Suyumuz tükendi kaldık enginde
Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı

Bir kuşçağız geldi kondu serene
Bir de selâm olsun dostâ yârana
Bir Frenk oğlanı kıyı görene
Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı

..... dokunur
Kaptanımız dört yanına bakınır
İçinde olan canlar kıyı deyip çalkınır
Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı

Der ki Ahmed ey yoldaşlar ağalar
Akdeniz çevresi sümbüllü bağlar
On bir ay deyince göründü dağlar
Dedim yâ Rab nasîb eyle karayı⁵²

Nihat Sami Banarlı'nın yayımladığı türkûde benzer duygular dile getirilir. Levent şair, on bir ay süreyle gemide oturduğunu söyler. Allah'tan önce karayı, sonra da sılayı kısmet etmesini ister. Öyle anlaşıyor ki, bu "Nasip eyle karayı" ifadesi bir kalıp halinde bütün denizcilerin dilinde söylenmektedir. **Murat Reis Türküsü**

⁵⁰ "On bir ay" vurgusu başka şiirlerde de görülür (ELÇİN : op. cit., 1988, pp. 259-261).

⁵¹ Denizde uzun süren seferlerde, sonu zaferle bitse bile çeşitli sıkıntılar kaçınılmazdır. Denizin ortasında susuz kalmak bunların en çarpıcı olanıdır. Kara Hamza da gazilerin Sebte Boğazı'nda aç kaldıklarını söyler (Id., p. 256).

⁵² Id., p. 169.

başlığıyla kaydedilen ve önce karaya, sonra sılaya kavuşmak dilenen şiirde "Bir Acem kölesi karayı görene" ifadesine yer verilir. Burada anlatılanların, Murat Reis'in uzun süren seferleriyle ilgili olduğunu sanıyoruz.⁵³ Banarlı'nın metnindeki şu mısralar çok çarpıcıdır:

Murat İreiz oturmuş dümende ağlar

Kral kızı karşısında başını bağlar⁵⁴

Sonuç

Cezayir Garp Ocakları'nda yaşayan ve çoğu asker olan Kuloğlu, Benli Ali, Mağriplioğlu, Nakdi, Şemsi, Seferlioğlu gibi şairler, bizzat katıldıkları savaşları konu alan şiirler yazmışlardır. Bu şiirlerde Akdeniz'de ve Cezayir'deki savaşlar, özellikle Cicel, Tunus ve Kanarya Boğazı'na yapılan seferler; Almanlar, İspanyollar, Portekizliler ve Macarlarla yapılan savaşlar söz konusu edilmiştir. İspanyolların 1775-76 ve 1783'teki saldırıları özellikle anlatılmıştır. Bazı savaşların yeri ve zamanı belirtilmemiştir. Şiirlerde Cezayir valisi Abdi Paşa ve Cezayir Dayısı Gâzî Mehmet Paşanın kahramanlıklar öne çıkarılmıştır.

Gedâ Muslu ve Âşık Halil'in şiirlerinde özellikle İspanya kralı ile yapılan savaşlar konu edilmiştir. Hangi tarihte olduğu bilinmeyen bir savaşta İspanya kralı yenilmiş, oğlu esir alınmış ve Sultan Ahmet'e gönderilmiştir. İspanya kralı ile karşılıklı konuşmalara yer verilen şiirler, dillerde söylenen bir destanın parçaları gibidir.

Savaşları anlatan şiirlerin içinde Murat Reis'i konu edinenler ayrı bir grup oluşturur. Küçük Murat Reis, Garp Ocakları'nda yetişmiş ve Batı Akdeniz'de katıldığı akınlarla ün kazanmış bir denizcidir. Kanarya adalarına sefer etmiş, Bristol limanının güney batısında bulunan Lundy adasını alıp üs haline getirmiş, Danimarka ve İzlanda'ya düzenlediği seferlerle düşmanlara büyük korku

⁵³ **ELÇİN** : op. cit., 1988, p. 245.

Cezayir Türküsünün bir varyantında karayı haber verene "Mısır hazinesi" başgışlanır. Bekleyiş ümitsizliğe dönüşür, kara yakın deseler de kalbi inanmaz. (Id., p. 261).

⁵⁴ Id., p. 259.

salmıştır. Cırpanlı, Armutlu, Kul Çulha Ali gibi şairler Murat Reis'in yaptığı savaşları anlatmıştır.

Şiirlerde, gazavatnâmelerde olduğu gibi bir dini-tasavvufi heyecan görülür. Kahramanlıklar ve zaferler kadar, seferlerde çekilen sıkıntılar, karaya duyulan özlem, ümit ve ümitsizlikler de dile getirilir. 18. yy.dan itibaren ortaya çıkan başarısızlıklar, İstanbul'dan gerekli desteği görememe gibi hususlar da şiirlere yansır.

Garp Ocakları'nda yetişen şairler, Akdeniz'deki Türk hâkimiyetinin ve çöküşünün canlı tanıklarındır; yazdıkları şiirler de birer belge değerindedir.

Kaynakça

- **BARDAKÇI (Murat)** : "Dinlemediğimiz Yeniçeri Şarkıları", in : *Hürriyet*, 2 Aralık 2000.
- **BARDAKÇI (Murat)** : "Levendlerden Hasret Şiirleri", in : *Hürriyet*, 15 Aralık 2000a.
- **BARDAKÇI (Murat)** : "Şair Levendin Savaş Şiirleri", in : *Hürriyet*, 20 Temmuz 2003.
- **BARDAKÇI (Murat)** : "Cumhurbaşkanı'nın Cezayir'de Gittiği Kasba'nın Şiirlere Girmiş Hazin Öyküsü", in : *Habertürk*, 23 Kasım 2014.
- **ÇETİN (Atilla)** : "Garp Ocaklarında Türk Varlığı", *Türkler*, vol. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- **ELÇİN (Şükrü)** : "Şemsî, Hayatı ve Şiirleri", in : *Türk Kültürü*, n° 218, 1981, pp. 154-162.
- **ELÇİN (Şükrü)** : *Akdeniz'de ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988.
- **ERDOĞRU (Mehmet Akif)** : "Beş Cezayir Türk Şiiri", in : *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, n° 13, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, Ocak 2007, pp. 83-89.
- **ERDOĞRU (Mehmet Akif)** : "XVIII. Yüzyıl Sonlarında Cezayir'de Türk-İspanyol İlişkileri Bakımından Önemli Bir Türkçe El Yazması: Târih al-Mubârek veya Tibr al-Masbûk Fi Beyânı Cihâd-ı Gâziyân-ı Cezâyir ve al-Mülûk", 38. in : *ICANAS*

(Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). *Bildiriler*, vol. III, Ankara, 2012, pp. 1279-1286.

- **KAHRAMAN (Kemal)** : "Osmanlı Döneminde Cezayir", in : *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, vol. 7, 1993, pp. 486-489.

- **KOLOĞLU (Orhan)** : "Garp Ocaklarında Anadolu Delikanlıları: Ocaklının Evlenmemesini Sağlamak İçin Hoş Görülen Araçlar: Hayat Kadınları", in : *Tarih ve Toplum*, n° 32, 1986, pp. 25-30.

- **LEWIS (Bernard)** : "İzlanda'da Türkler", Trans. By H. D. Andreasyan, in : *Türkiyat Mecmuası*, vol. 10, 1953, pp. 277-284.

- **MEHMET (SÜREYYA)** : *Sicill-i Osmani*, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Haz. Nuri Akbayar, vol. IV, İstanbul, 1996.

- **TÜTÜNCÜ (Mehmet)** : *Cezayir'de Osmanlı İzleri (1516-1830)*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2013.

- **UZUNÇARŞILI (İsmail Hakkı)** : *Osmanlı Tarihi II*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983.

- **UZUNÇARŞILI (İsmail Hakkı)** : *Osmanlı Tarihi IV, Part 2*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983a.

- **YVER (G.)** : "Cezayir" maddesi, in : *İslam Ansiklopedisi*, vol. III, 1977, pp. 132-133.